

Rhif Ymchwil Gymdeithasol: 06/2019

Dyddiad Cyhoeddi: 12/02/2019

Gwerthusiad Proses o'r Rhaglen Cymraeg i Blant Crynodeb Gweithredol

1. Rhagarweiniad

- 1.1 Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno canfyddiadau gwerthusiad proses o'r rhaglen Cymraeg i Blant, rhaglen a ariennir gan Lywodraeth Cymru gyda'r nod o gynyddu nifer y plant mewn addysg cyfrwng Cymraeg a chyfrannu at weledigaeth Llywodraeth Cymru o gyrraedd miliwn o siaradwyr erbyn 2050.
- 1.2 Cafodd cwmni ymchwil Arad, gan weithio gyda Phrifysgol Bangor, ei gomisiynu gan Lywodraeth Cymru i ymgymryd â'r gwerthusiad proses; hwn yw crynodeb yr adroddiad terfynol ac mae'n dilyn adroddiad canfyddiadau cychwynnol a gyhoeddwyd ym mis Hydref 2018.¹

Ynglŷn â'r rhaglen Cymraeg i Blant

- 1.3 Dechreuodd y rhaglen Cymraeg i Blant ym mis Ebrill 2016 a darperir y rhaglen ar y cyd gan Lywodraeth Cymru a darparwr allanol. Ym mis Ionawr 2016, dyfarnwyd contract i'r Mudiad Meithrin (y contractwr) i ddarparu'r rhaglen am gyfnod o hyd at dair blynedd.
- 1.4 Darperir y sesiynau Cymraeg i Blant i grwpiau o rieni/gwarcheidwaid (y cyfeirir at bob un ohonynt fel 'rhieni' yn yr adroddiad hwn) a'u plant ifanc a hynny'n rhad ac am ddim. Mae tri phrif fath o weithgareddau i grwpiau: cynigir grwpiau tylino babanod o 8 wythnos oed, ioga babanod i fabanod 10 wythnos neu'n hŷn, a sesiynau grŵp stori a chân i blant 0 - 3 blwydd oed.
- 1.5 Un o amcanion penodol y rhaglen yw sefydlu trefniadau i weithio mewn partneriaeth ag asiantaethau a sefydliadau perthnasol eraill fel gweithwyr iechyd proffesiynol, Dechrau'n

¹ Llywodraeth Cymru (2018) [*Gwerthusiad Proses o'r Rhaglen Cymraeg i Blant: Canfyddiadau Cychwynnol*](#). Rhif Ymchwil Gymdeithasol: 55/2018 [Cyrchwyd 17 Ionawr 2019].

Deg a Mentrau Iaith, er mwyn cynnig sesiynau ar y cyd ac er mwyn cyrraedd cynulleidfaoedd ehangach.²

- 1.6 Canolbwyntia'r rhaglen ar annog mwy o ddefnydd o'r Gymraeg a gwneud y cam cyntaf tuag at addysg cyfrwng Cymraeg. Felly, mae'r gynulleidfa a dargedwyd i gymryd rhan yn y grwpiau'n cynnwys y teuluoedd hynny a chanddynt y potensial i drosglwyddo'r Gymraeg a'r teuluoedd hynny heb unrhyw brofiad blaenorol o ddefnyddio'r Gymraeg. Yn ystod y flwyddyn lawn ddiweddaraf o ddarparu'r rhaglen (2017-2018), mynychodd bron i 21,000 o oedolion a 22,000 o blant bron i dair mil o sesiynau grŵp. Mae'r data monitro'n dangos bod niferoedd y sesiynau a'r mynychwyr wedi tyfu'n sylweddol yn ystod oes y rhaglen.

Ynglŷn â'r gwerthusiad

- 1.7 Nod y gwerthusiad yw archwilio a ddyluniwyd y rhaglen mewn ffordd sy'n galluogi ar gyfer bodloni ei amcanion ac asesu sut mae'r rhaglen yn cael ei rhoi ar waith yn ei ffurf bresennol. Defnyddiwyd dulliau cymysg ar gyfer y gwerthusiad, sef:

- adolygiad o ddogfennaeth y rhaglen;
- datblygu offerynnau ymchwil;
- cyfweiliadau gyda chynrychiolwyr Llywodraeth Cymru;
- cyfweiliadau gyda'r rheolwr Cymraeg i Blant, tri uwch swyddog a 26 swyddog rhanbarthol sy'n gweithio ar ran y Contractwr;
- gwaith maes gyda 125 rhiant yn ystod ymweliadau ag 20 sesiwn grŵp Cymraeg i Blant;
- cyfweiliadau gyda 46 o bartneriaid a rhanddeiliaid Cymraeg i Blant; a
- datblygu a phrofi Theori Newid.³

- 1.8 Rhoddir disgrifiad llawn o'r fethodoleg, gan gynnwys y prif egwyddorion a'r cyfyngiadau yn Adran 2 y prif adroddiad.

2. Canfyddiadau

Nod ac amcanion y rhaglen

- 2.1 Mae canfyddiadau'r gwerthusiad yn dangos i nod ac amcanion y rhaglen gael eu datblygu i fod yn gyson â nodau strategaeth iaith Gymraeg (ar y pryd) Llywodraeth Cymru, sef [laith](#)

² Dechrau'n Deg yw rhaglen blynyddoedd cynnar blaenllaw Llywodraeth Cymru i deuluoedd gyda phlant dan 4 blwydd oed sy'n byw mewn ardaloedd dan anfantais yng Nghymru. Sefydliadau yn y gymuned yw [Mentrau Iaith](#) sy'n gweithio gydag unigolion, sefydliadau a busnesau i godi proffil y Gymraeg mewn ardal benodol. Mae 22 Menter Iaith yng Nghymru. [Cyrchwyd 17 Ionawr 2019].

³ Arf yw'r Theori Newid er mwyn dangos sut bwriedir i raglen gyflawni ei nodau a'i hamcanion trwy wneud y cysylltiadau tybiedig yn amlwg rhwng mewnbynnau, gweithgareddau, allbynnau, canlyniadau ac effeithiau tymor hir y rhaglen. Mae Theori Newid y rhaglen wedi'i gosod yn Adran 4 y prif adroddiad.

[fyw: iaith byw](#) a bod swyddogion Llywodraeth Cymru a staff y rhaglen Cymraeg i Blant yn ystyried bod nod ac amcanion y rhaglen yn gyson â'r strategaeth gyfredol [Cymraeg 2050: Miliwn o siaradwyr](#).

- 2.2 Mae'r canfyddiadau'n dangos bod gan swyddogion Llywodraeth Cymru a'r rhaglen Cymraeg i Blant ddealltwriaeth gyson o nod ac amcanion y rhaglen tra'u bod yn cydnabod eu bod yn eang ac yn agored i rywfaint o ddehongli. Cydnabu swyddogion Llywodraeth Cymru a'r rhaglen Cymraeg i Blant hefyd bod y ffordd y mae nod ac amcanion y rhaglen yn cael eu mynegi wedi ei fireinio, yn seiliedig yn bennaf ar ddehongliad y contractwr ohonynt. Mae hyn wedi arwain, er enghraifft, at ddatblygu cysyniad 'taith iaith'. Teimlai'r swyddogion hefyd bod ganddynt ddigon o hyblygrwydd i roi mwy o bwyslais ar rai amcanion (e.e. trosglwyddo iaith, caffael, defnydd, addysg) yn dibynnu ar yr ardal neu gefndir ieithyddol y rhieni.

Y gynulleidfa darged

- 2.3 Mae cynulleidfa darged y rhaglen yn eang ac yn cynnwys pob teulu, beth bynnag yw eu cefndir a'u gallu ieithyddol, eu defnydd o'r Gymraeg, a'u bwriad o ran trosglwyddo'r iaith neu gefnogi eu plentyn i ddysgu'r Gymraeg. Nododd manyleb Cymraeg i Blant fod disgwyl i'r contractwr ddarparu cefnogaeth i rieni plant hyd at ddiwedd y Cyfnod Sylfaen (7 oed).
- 2.4 Yn ymarferol, roedd swyddogion Cymraeg i Blant a'r rhan fwyaf o randdeiliaid yn deall mai rhieni gyda phlant cyn oed ysgol oedd y gynulleidfa darged, ond ni ddogfennir hyn yn ffurfiol fel yr ystod oedran darged. Er bod y gweithgareddau grŵp yn agored i'r holl rieni gyda phlant cyn oed ysgol, esboniodd y rhan fwyaf o'r swyddogion Cymraeg i Blant eu bod wedi ceisio cyrraedd rhieni di-Gymraeg, neu'r rhai sy'n siarad ychydig o Gymraeg neu â diffyg hyder mewn siarad Cymraeg yn benodol. Fodd bynnag, pwysleisiodd y rhan fwyaf o swyddogion Cymraeg i Blant hefyd y gallai'r rhieni oedd yn siarad Cymraeg, neu oedd wedi mynychu addysg cyfrwng Cymraeg elwa ar y rhaglen hefyd a bod cael cymysgedd o rieni o wahanol gefndiroedd ieithyddol yn y sesiynau grŵp o fantais. Nododd llawer o swyddogion Cymraeg i Blant fod siaradwyr Cymraeg ac/neu rieni gyda phlant hŷn sy'n mynd i ysgolion cyfrwng Cymraeg yn ymddwyn yn achlysurol fel hyrwyddwyr anffurfiol sy'n cefnogi eu gwaith.
- 2.5 Mae ystod o ddulliau wedi eu defnyddio gan Lywodraeth Cymru a swyddogion Cymraeg i Blant i godi ymwybyddiaeth o'r rhaglen ac i rannu gwybodaeth gyda rhieni a rhanddeiliaid. Adroddodd swyddogion Cymraeg i Blant fod eu hymgysylltiad cychwynnol gyda rhieni yn tueddu i ganolbwyntio ar ddarparu gwybodaeth i rieni am y gweithgareddau a gynigir yn sesiynau grŵp y rhaglen (e.e. tylino babanod neu ioga). Esboniodd swyddogion Cymraeg i Blant eu bod yn tueddu i ganolbwyntio ar gyfleu'r prif negeseuon yn ymwneud â manteision

caffael y Gymraeg i ddechrau ac yna troi at addysg cyfrwng Cymraeg yn nes ymlaen, wrth ddarparu sesiynau grŵp a sgysiau un-i-un, yn hytrach na fel rhan o'r ymgysylltiad cychwynnol.

- 2.6 Dengys y canfyddiadau bod y dulliau hyn wedi bod yn llwyddiannus o ran recriwtio niferoedd digonol o rieni i sicrhau bod nifer dda'n bresennol yn y sesiynau grŵp. Adroddodd y swyddogion Cymraeg i Blant, rhieni a rhanddeiliaid fod y sesiynau grŵp yn boblogaidd ar y cyfan ac, mewn rhai achosion, wedi'u gordanysgrifio.
- 2.7 O ran marchnata sesiynau grŵp y rhaglen, defnyddia pob swyddog Cymraeg i Blant Facebook fel dull o hysbysebu a chyfathrebu gyda rhieni. Pwysleisia'r postiadau Facebook a hysbysebion print ar gyfer gweithgareddau'r rhaglen fod croeso i bob rhiant yn y sesiynau grŵp. Adroddodd bron pob un rhiant a gafodd eu cyfweld, dim ots sut roeddent wedi dod i wybod am y rhaglen yn y lle cyntaf, eu bod wedi troi at eu tudalen Facebook Cymraeg i Blant lleol.

Gweithgareddau'r rhaglen

- 2.8 Mae'r mathau o weithgareddau a gyflwynir mewn sesiynau grŵp (tylino babanod, ioga, amser stori/cân ac arwyddo) wedi'u dewis gan y contractwr gyda'r bwriad o ddarparu llwybr dilyniant i deuluoedd gyda phlant ifanc iawn. Dewiswyd y gweithgareddau i apelio i rieni gyda phlant ifanc, gan ystyried y math o weithgareddau oedd eisoes ar gael yn lleol. Adroddodd rhai rhanddeiliaid hefyd eu bod wedi cyfathrebu gyda swyddogion Cymraeg i Blant er mwyn osgoi dyblygu.
- 2.9 Adroddodd yr holl rieni fod y gweithgareddau a gynigir trwy'r rhaglen yn ddeniadol, ac adroddodd llawer iddynt symud ymlaen o un set o sesiynau grŵp i'r un nesaf. Adroddodd rhai rheini mai'r gweithgareddau penodol oedd y prif beth a'u denodd i fynychu sesiynau grŵp Cymraeg i Blant, yn hytrach na chyfrwng iaith y ddarpariaeth. Mewn rhai achosion, nid oedd y rhieni'n ymwybodol o ffocws iaith Gymraeg y gweithgaredd hyd nes iddynt fynychu eu sesiwn gyntaf.
- 2.10 Mae'r cyfweiliadau gyda rhieni'n awgrymu bod gan y rhan fwyaf safbwyntiau cadarnhaol ar y ffordd y darparodd staff Cymraeg i Blant y gweithgareddau, y lleoliadau a ddefnyddiwyd ac amseru'r gweithgareddau. Er bod y rhan fwyaf o'r rhieni'n hapus â'r lleoliadau y cyflwynwyd gweithgareddau Cymraeg i Blant ynddynt, nododd rhai rhieni oedd wedi teithio yn y car i fynychu'r gweithgareddau yr hoffon nhw weld mwy yn cael eu darparu yn eu hardal hwy. Atgyfnerthwyd hyn gan rai rhanddeiliaid a gyfeiriodd at ddiffyg gweithgareddau blynyddoedd cynnar cyfrwng Cymraeg mewn rhai ardaloedd.

- 2.11 Roedd gan y rhan fwyaf o'r rhieni y cyfwelwyd â hwy farn gadarnhaol ynghylch y deunyddiau a welsant yn ystod sesiynau grŵp Cymraeg i Blant, ond dywedodd rhai rhieni yr hoffent gael mwy o ddeunyddiau, gan gynnwys amrywiadau ar y rhai yr oeddent eisoes wedi'u derbyn.
- 2.12 Awgryma'r dystiolaeth fod Cymraeg i Blant yn cael effaith gadarnhaol ar hyder rhai rhieni wrth ddefnyddio'r Gymraeg, a chefnogwyd y canfyddiad hwn gan arsylwadau staff Cymraeg i Blant. I rai rhieni, roedd cymryd rhan yn y rhaglen Cymraeg i Blant yn blatfform i fynychu gweithgareddau cyfrwng Cymraeg eraill ac er mwyn gwneud ymchwil bellach i addysg cyfrwng Cymraeg. Roedd rhai eisoes wedi penderfynu ar ysgol cyfrwng Cymraeg, naill ai oherwydd eu bod yn chwilio am addysg cyfrwng Cymraeg, neu oherwydd mai dyna oedd yr unig ysgol neu'r ysgol fwyaf cyfleus iddynt yn lleol. Ar y cam hwn ym mywyd eu plentyn (babanod ychydig fisoedd oed), roedd rhai rhieni'n parhau i fod yn ansicr ynghylch y system addysg gyfan a beth oedd ar gael yn lleol, gan gynnwys mewn perthynas â'r cyfrwng iaith.
- 2.13 Mae canfyddiadau'r cyfweiliadau gyda rhieni'n dangos nad ydynt bob amser yn ymwybodol o lwybrau dilyniant o'r rhaglen Cymraeg i Blant i ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg arall. Awgryma hyn fod angen ystyried ymhellach sut gellir gwneud yr holl rieni sy'n mynychu sesiynau grŵp Cymraeg i Blant yn ymwybodol o ddarpariaeth leol arall, er mwyn i rieni gael eu cefnogi'n well i bontio o un i'r llall.

Ardaloedd daearyddol

- 2.14 Mae ehangu'r rhaglen yn 2017 wedi golygu ei bod yn cwmpasu ardaloedd daearyddol ehangach ar draws Cymru. Fodd bynnag, mae cyrhaeddiad y rhaglen ym mhob rhanbarth yn dibynnu ar gapasiti swyddogion Cymraeg i Blant i ddarparu gweithgareddau. Mae'r model sydd wedi ei ddewis gan y contractwr, sef darparu cyfres o sesiynau grŵp cyson i rieni, yn golygu bod rhaid i swyddogion Cymraeg i Blant benderfynu pa ardaloedd y byddant yn eu targedu, gyda hynny'n dibynnu ar nifer o ffactorau lleol, ac felly mae ardaloedd ym mhob rhanbarth lle nad yw sesiynau grŵp Cymraeg i Blant yn cael eu darparu ar hyn o bryd. Dywedodd swyddogion a rhanddeiliaid Cymraeg i Blant bod galw am weithgareddau Cymraeg i Blant mewn ardaloedd daearyddol lle nad oedd darpariaeth Cymraeg i Blant ar hyn o bryd, gyda swyddogion Cymraeg i Blant yn cyfeirio at enghreifftiau o ofynion gan rhanddeiliaid i ddarparu sesiynau ychwanegol, nad oeddent wedi medru eu diwallu. Mae'r dystiolaeth o alw ychwanegol posibl am weithgareddau Cymraeg i Blant ymhlith rhieni'n seiliedig ar brofiadau swyddogion a rhanddeiliaid Cymraeg i Blant. Felly, nid yw canfyddiadau'r gwerthusiad yn ddigon cadarn i allu gwneud casgliadau pendant ar faint y galw ychwanegol posibl hwn, ond gellid casglu tystiolaeth fwy systematig i asesu'r galw posibl i gynyddu graddfa a chwmpas y rhaglen i'r dyfodol.

- 2.15 Adroddodd swyddogion y rhaglen iddynt dargeddu lleoliadau penodol ac iddynt geisio cysoni'r gwaith o sefydlu grwpiau Cymraeg i Blant gyda darpariaeth blynnyddoedd cynnar cyfrwng Cymraeg newydd arall (e.e. Cylchoedd Meithrin newydd) er mwyn creu llwybrau dilyniant newydd i addysg cyfrwng Cymraeg.⁴ Fodd bynnag, adroddodd swyddogion rhanbarthol hefyd bod ganddynt hyblygrwydd sylweddol wrth ddewis lleoliadau ar gyfer gweithgareddau, sy'n ystyried amrywiaeth o ffactorau lleol fel argaeledd darpariaeth debyg arall (cyfrwng Cymraeg neu Saesneg), addasrwydd y lleoliadau a'r galw tebygol gan rieni ar gyfer y mathau o weithgareddau a gyflwynir gan y rhaglen Cymraeg i Blant.
- 2.16 Gweithia'r contractwr ar y cyd â staff eraill y Mudiad Meithrin, yn ogystal â Llywodraeth Cymru, grwpiau Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg (CSGA) yr awdurdodau lleol, fforymau iaith a rhanddeiliaid eraill i gynllunio ble i ddarparu gweithgareddau Cymraeg i Blant, ac mae'n ceisio cysoni'r broses hon gyda phenderfyniadau'r Mudiad Meithrin ynghylch sefydlu darpariaeth blynnyddoedd cynnar arall (Cylchoedd Ti a Fi a Chylchoedd Meithrin). Mae'r canfyddiadau'n dangos ei bod hi'n rhy gynnar i ddod i gasgliadau ar effeithiolrwydd y prosesau hyn ar gyfer cynllunio a blaenoriaethu ardaloedd. Bydd gofyn am ystyriaeth bellach ar yr agwedd hon fel rhan o unrhyw werthusiad o'r rhaglen Cymraeg i Blant i'r dyfodol.

Strwythurau a phrosesau

- 2.17 Sefydlwyd strwythurau rheoli a chymorth rhwng Llywodraeth Cymru a'r contractwr ac ystyrir bod y rhain yn gweithio'n effeithiol ar y cyfan. Adroddodd swyddogion y rhaglen hefyd bod y trefniadau rheoli a roddwyd ar waith gan y contractwr yn gweithio'n dda ar y cyfan.
- 2.18 Roedd gan y rhan fwyaf o swyddogion Cymraeg i Blant, rhieni a rhanddeiliaid farn gadarnhaol ynghylch ansawdd y deunyddiau a gawsant, ond mae'r canfyddiadau'n awgrymu bod awch am fwy o ddeunyddiau ac amrywiadau ar y deunyddiau presennol (e.e. llyfrau caneuon, deunyddiau mewn fformatau digidol). Byddai swyddogion Cymraeg i Blant yn croesawu mwy o rôl wrth ddatblygu adnoddau Cymraeg i Blant i deuluoedd, elfen a gyflawnir gan Lywodraeth Cymru ar hyn o bryd. Yn gysylltiedig â hyn, adroddodd swyddogion a rhanddeiliaid Cymraeg i Blant yr hoffen nhw weld y rhaglen yn ymateb yn fwy hyblyg i ofynion gan rhanddeiliaid (e.e. mynychu mwy o ddigwyddiadau cenedlaethol a rhanbarthol).

⁴ Cylchoedd chwarae cyfrwng Cymraeg yw [Cylchoedd Meithrin](#). Mae dros 500 o gylchoedd meithrin yng Nghymru, gyda thros 13,000 o blant yn eu mynychu. [Cyrchwyd: 17 Ionawr 2019].

Monitro

- 2.19 Mae trefniadau monitro rheolaidd wedi eu datblygu gan Lywodraeth Cymru a'r contractwr. Mae data monitro'r rhaglen a gyflwynir yn Adran 3 yn dangos bod y rhaglen wedi tyfu mewn maint a chwmpas ers iddi gychwyn.
- 2.20 Cesglir data proffil ac adborth gan rieni sy'n cymryd rhan yng ngweithgareddau Cymraeg i Blant ac sy'n dewis darparu'r wybodaeth hon, os ydynt yn cofrestru ar-lein neu os ydynt yn llenwi ffurflen adborth yn dilyn cyfres o sesiynau. Nid yw'r gwerthusiad yn tynnu casgliadau ar ehangder, cysondeb a chadernid y data o'r ffynonellau hyn. Fodd bynnag, awgryma'r canfyddiadau y dylai'r math o ddata a gesglir a'r dulliau ar gyfer gwneud hynny gael eu hadolygu oherwydd byddai'r data hwn yn debygol o ffurfio rhan bwysig o werthusiad o'r rhaglen i'r dyfodol.

Partneriaethau

- 2.21 Adroddodd swyddogion y rhaglen fod partneriaethau gyda sefydliadau eraill mewn gwahanol sectorau wedi'u datblygu ar lefel genedlaethol, rhanbarthol a lleol. Adroddodd rhanddeiliaid a swyddogion Cymraeg i Blant fod natur y cydweithredu wedi amrywio ond ar y cyfan yn cynnwys: cyfathrebu a chodi ymwybyddiaeth (fel rheol er mwyn hwyluso atgyfeiriadau rhwng Cymraeg i Blant a sefydliadau rhanddeiliaid); cyd-ddarparu sesiynau grŵp; staff Cymraeg i Blant yn darparu sesiynau i grŵp a drefnir gan rhanddeiliaid; darparu cyngor neu hyfforddiant a chydweithredu strategol.
- 2.22 Canfu'r rhan fwyaf o gyfweleion oedd yn rhanddeiliaid a fu'n gweithio mewn partneriaeth gyda'r rhaglen Cymraeg i Blant fod y cydweithredu'n fanteisiol, naill ai iddynt hwy eu hunain neu i'r rhieni y maent yn cydweithio â nhw. Fodd bynnag, mae'r dystiolaeth gan swyddogion a rhanddeiliaid Cymraeg i Blant yn dangos bod amrywiadau yng nghryfder y cydweithredu yn ôl ardal a sector. Mewn rhai ardaloedd, adroddwyd bod partneriaethau gyda nifer fawr o sefydliadau megis dechrau. Roedd canfyddiad ymhlith swyddogion a rhanddeiliaid y rhaglen fod rhai heriau a rhwystrau a oedd yn cyfyngu ar hyd a lled gweithio mewn partneriaeth. Roedd y rhain yn cynnwys: capasiti ac amser staff a rhanddeiliaid yn ogystal â chryfder y berthynas rhwng swyddogion a rhanddeiliaid Cymraeg i Blant (e.e. pa mor dda oedd y cysylltiadau hyn wedi'u sefydlu).
- 2.23 Er bod Cymraeg i Blant wedi datblygu partneriaethau ar lefel strategol gyda nifer fawr o sefydliadau, ymddengys bod gweithio mewn partneriaeth ar lefel leol yn cael ei yrru i raddau helaeth gan y cysylltiad rhwng swyddogion Cymraeg i Blant a'r rhanddeiliaid sy'n gweithio yn eu hardal leol. Golyga hyn y gall cryfder y partneriaethau ddibynnu ar y berthynas rhwng unigolion, ac felly gall trefniadau fod yn anghyson ac yn *ad hoc*. Dangoswyd yr anghysondeb hwn gan wahaniaethau mewn lefelau ymwybyddiaeth a

chyfathrebu gyda'r rhaglen Cymraeg i Blant rhwng rhanddeiliaid a adnabyddwyd gan staff Cymraeg i Blant a'r rhai a adnabyddwyd yn annibynnol gan y gwerthuswyr o fewn yr un sector. Mae'n bosibl fod angen ystyried felly sut gellir dwyn perswâd ar reolwyr strategol mewn rhai sectorau fel iechyd i sicrhau bod staff yn ymwybodol o'r rhaglen Cymraeg i Blant ac yn cael eu hannog i gyfeirio rhieni at y rhaglen.

- 2.24 Mae'r Mudiad Meithrin yn ymgymryd â dwy brif swyddogaeth yng nghyd-destun Cymraeg i Blant. I ddechrau, y Mudiad Meithrin yw'r contractwr sy'n gyfrifol am weithio gyda Llywodraeth Cymru i ddarparu Cymraeg i Blant. Yn ail, mae'r Mudiad Meithrin yn gorff gwirfoddol sy'n cynrychioli mwyafrif mawr o'r ddarpariaeth gofal ac addysg blynyddoedd cynnar cyfrwng Cymraeg. Mae'r canfyddiadau'n dangos bod swyddogion Cymraeg i Blant yn gweithio ar y cyd â staff eraill y Mudiad Meithrin (a rhanddeiliaid eraill fel grwpiau CSGA yr awdurdodau lleol a fforymau iaith lleol lle bo'n briodol) wrth gynllunio ble i ddarparu gweithgareddau Cymraeg i Blant. Adroddodd swyddogion Cymraeg i Blant a swyddogion Mudiad Meithrin eraill iddynt roi strwythurau ar waith sydd wedi galluogi uwch swyddogion Cymraeg i Blant i roi mewnbwn i benderfyniadau ynghylch sefydlu darpariaeth blynyddoedd cynnar eraill (Cylchoedd Ti a Fi a Chylchoedd Meithrin).⁵

Theori Newid

- 2.25 Datblygwyd Theori Newid ddrafft ar gyfer y rhaglen Cymraeg i Blant sy'n cyflwyno dilyniant rhesymegol o amryw elfennau'r rhaglen Cymraeg i Blant a sut maen nhw'n cyfrannu at eu nod a fwriadwyd o gynyddu nifer y plant mewn addysg cyfrwng Cymraeg.
- 2.26 Mae'r broses o ddatblygu Theori Newid ar gyfer y rhaglen wedi dangos tair prif haen cydgysylltiedig i'r rhaglen. Y rhain yw darparu sesiynau grŵp, partneriaethau a rôl Llywodraeth Cymru. Mae'r Theori Newid hefyd yn cydnabod bod y rhaglen yn gweithredu mewn cyd-destun ehangach, gan gyfrannu tuag at nodau troswaol Llywodraeth Cymru a osodwyd yn strategaeth *Cymraeg 2050*. Cynhaliwyd rhywfaint o arbrofi cychwynnol o ddilysrwydd y Theori Newid trwy ymgysylltu â Llywodraeth Cymru a gwneud adolygiad cychwynnol o'r data sydd ar gael yn erbyn pob un o'r eitemau a restrwyd yn Theori Newid ddrafft y rhaglen. Bydd angen profi pellach, i gynnwys contractwr Cymraeg i Blant a Llywodraeth Cymru, er mwyn mireinio'r Theori Newid ac adnabod anghenion data pellach.

⁵ Grwpiau lleol i fabanod a phlant bach yw [Cylchoedd Ti a Fi](#) a reolir gan bwyllgor o rieni neu wirfoddolwyr. Mae dros 500 o Gylchoedd Ti a Fi wedi'u cofrestru'n aelodau o'r Mudiad Meithrin ar draws Cymru, ac mae dros 8,000 o blant yn eu mynychu. [Cyrchwyd: 17 Ionawr 2019].

3. Argymhellion

- 3.1 Ar sail y canfyddiadau a'r casgliadau, cyflwynir yr argymhellion canlynol ar gyfer darparu'r rhaglen yn y dyfodol.

Y gynulleidfa darged

Argymhelliad 1: Dylai Llywodraeth Cymru ystyried diwygio ystod oedran targed datganedig y rhaglen i rieni plant cyn oed ysgol, yn hytrach na phlant hyd at 7 mlwydd oed fel yr amlinellwyd ym manyleb wreiddiol Cymraeg i Blant. Byddai hyn yn adlewyrchu arfer, a sut deallir y rhaglen gan randdeiliaid ehangach, yn well.

Argymhelliad 2: Dylai Llywodraeth Cymru gynnal yr hyblygrwydd presennol o fewn y rhaglen sy'n galluogi swyddogion Cymraeg i Blant i gynnwys rhieni o wahanol gefndiroedd ieithyddol mewn gweithgareddau grŵp.

Gweithgareddau'r rhaglen

Argymhelliad 3: Dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod y fanyleb ar gyfer cam nesaf Cymraeg i Blant yn parhau i gynnwys digon o hyblygrwydd a chyfle i gontractwyr a Llywodraeth Cymru adolygu a diwygio'r mathau o weithgareddau a gynigir trwy'r rhaglen ac i dreialu gweithgareddau newydd pan fydd cyfleoedd yn codi.

Argymhelliad 4: Lle bo'n ymarferol, dylai swyddogion Cymraeg i Blant gynnig 'sesiwn bontio' i rieni tuag at ddiwedd cyfres o sesiynau grŵp Cymraeg i Blant er mwyn rhoi gwybod i rieni am grwpiau Cylch Ti a Fi a gweithgareddau eraill yn eu hardal, ac fel bo rhieni yn cael eu cefnogi wrth bontio iddynt.

Ardaloedd daearyddol

Argymhelliad 5: Dylai Llywodraeth Cymru a'r contractwr ystyried casglu tystiolaeth fwy systematig o'r galw posibl am sesiynau grŵp Cymraeg i Blant yn ystod cam nesaf y ddarpariaeth i lywio adolygiad o faint a chwmpas y rhaglen. Byddai hyn yn galluogi Llywodraeth Cymru i ymchwilio ymhellach i un o gasgliadau'r gwerthusiad hwn, ar sail canfyddiadau swyddogion a rhanddeiliaid Cymraeg i Blant, bod galw ychwanegol ymhlith rhieni am y mathau o weithgareddau a gynigir trwy'r rhaglen Cymraeg i Blant.

Argymhelliad 6: Dylai Llywodraeth Cymru a'r contractwr barhau i adolygu'n rheolaidd yr ardaloedd daearyddol lle y darperir Cymraeg i Blant a sicrhau bod y rhaglen yn ymatebol i'r newidiadau yn y sectorau addysg a blynyddoedd cynnar (e.e. sefydlu grwpiau Cymraeg i Blant i fwydo ysgolion newydd, neu lenwi bylchau a gaiff eu hadnabod yn y ddarpariaeth cyn oed ysgol). Dylai'r broses hon alinio hefyd gyda chynllunio iaith ehangach a dylai gynnwys ymgysylltiad systematig gan swyddogion Cymraeg i Blant i ddatblygu ac adolygu

CSGAau, cyfarfodydd fforymau iaith lleol a mewnbwn i gynllunio rhanbarthol y Mudiad Meithrin.

Strwythurau a phrosesau

Argymhelliad 7: Dylai Llywodraeth Cymru ystyried caniatáu i'r contractwr reoli cyfran o'r cyllid a ddyrennir i farchnata a datblygu adnoddau i'r rhaglen. Gallai hyn alluogi'r contractwr i ymateb yn gynt ac yn fwy hyblyg i'r anghenion a gaiff eu hadnabod ymhlith rhieni neu randdeiliaid.

Argymhelliad 8: Dylai Llywodraeth Cymru ystyried cyfleoedd i ddatblygu amrywiaeth ehangach o ddeunyddiau y gellid eu defnyddio mewn sesiynau grŵp Cymraeg i Blant. Gallai hyn gynnwys mwy o adnoddau digidol y gellid eu haddasu gan swyddogion Cymraeg i Blant mewn ymateb i anghenion lleol a gaiff eu hadnabod.

Monitro

Argymhelliad 9: Dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod data proffil cynhwysfawr a chadarn yn cael ei gasglu gan rieni sy'n cynnwys gwybodaeth waelodlin am eu proffil cymdeithasol-demograffig ac ieithyddol wrth iddynt ddechrau cymryd rhan yn y rhaglen.

Argymhelliad 10: Dylai Llywodraeth Cymru a'r contractwr adolygu trefniadau casglu data monitro Cymraeg i Blant ac ystyried yr argymhellion a wnaed yn Adran 4 yr adroddiad hwn i sicrhau bod data cadarn a chynhwysfawr ar gael i ymgymryd â gwerthusiad deilliannau yn y dyfodol.

Partneriaethau

Argymhelliad 11: Dylai Llywodraeth Cymru a'r contractwr ystyried pa ddulliau y gellid eu cymryd i hwyluso mwy o weithio mewn partneriaeth a helpu goresgyn yr heriau a'r rhwystrau (gan gynnwys heriau a rhwystrau canfyddedig) i gydweithredu a gafodd eu hadnabod yn y gwerthusiad hwn.

Argymhelliad 12: Dylai'r contractwr weithio'n agos gyda Llywodraeth Cymru, Mudiad Meithrin a'r awdurdodau lleol i sicrhau bod y ddarpariaeth Cymraeg i Blant yn cael ei chynllunio'n strategol i alinio â chynnwys y CSGAau lleol.

Argymhelliad 13: Dylai Llywodraeth Cymru ystyried sut y gellir codi ymwybyddiaeth o'r rhaglen Cymraeg i Blant a'i nod a'i amcanion ymhlith yr holl sefydliadau partner sy'n dod i gyswllt â chynulleidfau darged y rhaglen.

Argymhelliad 14: Dylai Llywodraeth Cymru ystyried sut y gall uwch reolwyr yn y sector iechyd sicrhau bod eu gweithlu yn adnabod rhagor o gyfleoedd i raeadru gwybodaeth am Cymraeg i Blant i'r rhai sy'n darparu gwasanaethau i rieni.

Argymhelliad 15: Dylai'r contractwr ystyried datblygu dull mwy systematig o rannu manylion gyda rhanddeiliaid am y gweithgareddau grŵp mae'n eu darparu (e.e. trwy ledaenu amserlenni sesiynau grŵp yn rheolaidd gyda rhanddeiliaid).

Theori Newid

Argymhelliad 16: Dylai Llywodraeth Cymru a'r contractwr adolygu a mireinio'r Theori Newid ar gychwyn rownd nesaf y contract Cymraeg i Blant (yn ddisgwyliedig yn 2019). Yn ogystal, dylai'r dyluniad ymchwil ar gyfer gwerthusiad deilliannau'r rhaglen yn y dyfodol ddatblygu a phrofi ymhellach y Theori Newid fel cam tuag at ddatblygu cynllun gwerthuso ar gyfer y rhaglen.

Argymhelliad 17: Dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod Theori Newid yn cael ei datblygu cyn gweithredu unrhyw gynllun olynol i'r rhaglen Cymraeg i Blant.

Adroddiad Ymchwil Llawn: Sioned Lewis, Hefin Thomas, Tanwen Grover, Eluned Glyn, Cynog Prys, Rhian Hodges ac Einir Roberts (2019). *Gwerthusiad Proses o'r Rhaglen Cymraeg i Blant*. Caerdydd: Llywodraeth Cymru, rhif adroddiad GSR 06/2019.

Ar gael yn: <https://gov.wales/statistics-and-research/process-evaluation-cymraeg-for-kids/?lang=cy>

Safbwyntiau'r ymchwilydd ac nid o reidrwydd rhai Llywodraeth Cymru yw'r safbwyntiau a fynegir yn yr adroddiad hwn.

I gael rhagor o wybodaeth, cysylltwch â:

Catrin Redknap
Yr Isadran Ymchwil Gymdeithasol a Gwybodaeth
Gwasanaethau Gwybodaeth a Dadansoddi
Llywodraeth Cymru
Parc Cathays
Caerdydd
CF10 3NQ
Ffôn: 03000 255 720
E-bost: catrin.redknap@llyw.cymru

OGL © Hawlfraint y Goron ISBN Digidol 978-1-78964-735-8